

Zpravodaj České demografické společnosti

65/2015

Členský tisk

V září bude Praha hostit workshop pracovní skupiny Health, Morbidity and Mortality Working Group Evropské asociace pro populační studia

Pracovní skupina *Health, Morbidity and Mortality Working Group* Evropské asociace pro populační studia (EAPS) je velmi aktivní pracovní skupinou v rámci Asociace a její členové se setkávají nejméně ve dvouletých intervalech a společně diskutují aktuální otázky v oblasti analýzy a vývoje úmrtnosti a nemocnosti. V minulých letech se obdobná setkání uskutečnila např. v Londýně, Tallinu nebo Vídni. Mezi účastníky je vždy celá řada světových demografů věnujících se této oblasti. I proto lze považovat za úspěch a poctu, že v letošním roce může tuto událost hostit naše hlavní město. Organizátory zářijového workshopu jsou kromě EAPS i katedra demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Fakulta informatiky Vysoké školy Ekonomické v Praze.

Stalo se již dobrou tradicí, že každý konaný workshop má jedno nosné téma, k němuž jednotlivé příspěvky workshopu směřují. V letošním roce bylo toto téma určeno jako „*Changing Patterns of Mortality and Morbidity – Age-, Time-, Cause- and Cohort-Perspectives*“. Jak již název workshopu napovídá, řešená témata budou věnována měnícím se vzorcům úmrtnosti a nemocnosti a především pak diskusi nad různými úhly pohledu, kterými je možné na tyto změny nahlížet.

K mnoha zásadním proměnám vzorců úmrtnosti a nemocnosti docházelo především v průběhu 20. století. Díky dostupnosti dat je možné je nejpozději od druhé světové války ve vyspělých státech relativně detailně zmapovat. Probíhající změny se pochopitelně výrazně promítají do hodnot řady běžně používaných ukazatelů sloužících k popisu vývoje obou zmíněných procesů (např. naděje dožití, kvocient kojenecké úmrtnosti, prevalence či incidence vybraných onemocnění, apod.). Pokud chceme lépe nahlédnout do pozadí popsaného vývoje a poznat také faktory, které ho ovlivňují, je nutné využít detailnější analytické nástroje nebo specifické přístupy a pomocí nich pak lépe hodnotit např. vliv věku, času, jednotlivých příčin smrti nebo hledat rozdíly mezi jednotlivými kohortami a jejich reakce na změny v sociální či hospodářské oblasti.

Ačkoli v současné době bývá celkově vývoj nemocnosti i úmrtnosti ve většině států světa, především pak ve vyspělých zemích, hodnocen pozitivně, je možné pozorovat i výjimky z tohoto žádoucího trendu – např. výskyt nových onemocnění nebo návrat těch, které byly již dlouho považovány za téměř eliminované, objevení nových na léčbu resistantních kmenů, změnu chování společnosti (např. nárůst násilí nebo jiných negativních faktorů životního stylu ve společnosti, apod.). Možnost dosažení hlubšího poznání v oblasti vývoje nemocnosti a úmrtnosti a identifikování faktorů, které v této oblasti působí, se stává klíčovým, a to především proto, že díky lepším znalostem z této sféry snad bude možné pozitivně ovlivnit další budoucí vývoj těchto procesů. Pro pokračování pozitivního vývoje je nutné mj. poznat a pochopit předpoklady a důvody, stejně jako příčiny nežádoucích změn nebo rozdílného vývoje v rámci nebo mezi jakkoli definovanými společnostmi a subpopulacemi. Alespoň dílčí roli v této snaze pak může sehrát právě mezinárodní spolupráce demografů a vzájemná výměna zkušeností, přístupů a názorů na studovanou problematiku.

Uvnitř tohoto vydání:

V září bude Praha hostit workshop pracovní skupiny Health, Morbidity and Mortality Working Group Evropské asociace pro populační studia	1—2
Běžná evidence a jiné související problémy demografie rozvoových zemí, aneb „Six Outstanding Problems in Developing Country Demography“ z pohledu Griffitha Feeneyho	3—4
Pozvánka na XLV. konferenci České demografické společnosti	5—7
Pozvánka na Valné shromáždění České demografické společnosti	8
Výzva k nominování kandidátů do Hlavního výboru České demografické společnosti	8

V září bude Praha hostit workshop pracovní skupiny... (pokračování)

Účelem blížícího se workshopu je shromáždit demografy a další odborníky příbuzných oborů zabývající se výše zmíněnými zásadními tématy, aby měli možnost prezentovat a především diskutovat své dosažené výsledky, probíhající výzkum, myšlenky a metody analýzy a tím zároveň přispět k lepšímu pochopení měnících se vzorců nemocnosti a úmrtnosti a faktorů stojících za těmito změnami.

Podrobnější informace o workshopu je možné nalézt na webové stránce <http://hmmwg2015.vse.cz/>. Termín pro přihlášení aktivní účasti (s příspěvkem) již bohužel uplynul s koncem měsíce března. Stále však trvá možnost přihlásit se k pasivní účasti. Pokud Vás tedy téma workshopu zaujalo, rezervujte si v kalendáři data 16. až 18. září 2015. Workshop se bude konat v prostorách Vysoké školy ekonomické v Praze a kromě vědecké náplně je možné se zapojit i do neformálního programu naplánovaného mimo dny a hodiny plánovaného jednání.

V době ukončení registrace příspěvků bylo organizátorům zasláno více než pět desítek návrhů abstraktů od demografů všech vědeckých úrovní od studentů po význačné profesory ze všech koutů světa. Tradičně je však prioritou dosáhnout v rámci workshopu pracovního a přátelského prostředí, mít dostatek času k diskusi řešených témat, což je limitujícím faktorem k možnosti akceptace většího počtu příspěvků. Finální podoba programu bude zveřejněna až v první polovině května, protože Jonathan Anson, vedoucí pracovní skupiny, zavítal na jednání organizačního týmu do Prahy až ve dnech 23. až 26. dubna 2015, nicméně již teď je na základě přihlášených příspěvků možné očekávat účast skutečných světových špiček v oblasti demografie (jako je např. F. Meslé, J. Vallin, G. Wunsch, M. Myrskylä) a především řešení pestré palety skutečně aktuálních témat z oblasti úmrtnosti a nemocnosti. To činí z představeného workshopu v českém prostředí událost zcela mimořádnou, a proto si nepochybně zaslouží pozornost české demografické obce. V případě dotazů je možné kontaktovat organizátory na e-mailu hmmwg2015@gmail.com nebo sledovat [Facebookovou událost](#).

Všichni organizátoři se těší na setkání v září v Praze.

Klára Hulíková, Petr Mazouch, Jon Anson

		
FIS FACULTY OF INFORMATICS AND STATISTICS University of Economics, Prague		
Introduction	Workshop of the EAPS Health, Morbidity and Mortality Working Group, Prague, 16.-18. September 2015	Organizing institutes
Registration and Payments	"Changing patterns of mortality and morbidity : age-, time-, cause- and cohort-perspectives"	
Transport	When: 16-18 September 2015	
Accommodation	Where: University of Economics, Prague	
Call for papers	Deadline for submission of abstracts is March 31 st 2015	
Participants without presentation can be registered via contact email.		
Webová stránka workshopu http://hmmwg2015.vse.cz/		

Běžná evidence a jiné související problémy demografie rozvojových zemí, aneb „Six Outstanding Problems in Developing Country Demography“ z pohledu Griffitha Feeneyho

Při studiu demografické reprodukce v rozvinutých zemích demografové standardně vycházejí z evidence počtu narozených a zemřelých a z dat sčítání, přičemž tato data mnohdy považují díky více než staleté tradici ve své podstatě za samozřejmost. Nicméně situace je výrazně jiná, pokud se zaměří na rozvojové země, kde se statistika běžné evidence většinou začala budovat až v 50. letech 20. století. Ani po šedesáti letech však stav demografické statistiky v méně rozvinutých regionech světa není uspokojivý, ba naopak. Země bez běžné evidence, kde se vychází především z nepřímých odhadů a dat výběrových šetření, nejsou výjimkou. Nejen problematice běžné evidence se věnovala přednáška Griffitha Feeneyho „Six Outstanding Problems in Developing Country Demography“, která se v nedávné době (14. 4. 2015) konala v Max Planck Institutu pro demografický výzkum v německém Rostocku.

Griffith Feeney je významným zástupcem světové demografie posledních desetiletí a to mj. i vzhledem k zaměření na problematiku rozvojového světa. Během své odborné praxe působil v mnoha státech, získal tak i skutečně hluboký vhled do problematiky rozvojových zemí, zdrojů dat, kterými disponují, i možností analýzy jejich populačního vývoje.

Griffith Feeney

Zdroj: <http://www.demogr.mpg.de/en/>

Rozvojové státy se dostávaly do popředí zájmu odborníků na populační problematiku v důsledku velmi rychlého populačního růstu až na počátku 2. poloviny 20. století. Nejen demografům však bylo zřejmé, že hlubší studium patrných změn v demografické reprodukci bude bez patřičné datové základy problematické. Začala se tak formulovat doporučení, jak statistiku běžné evidence a sčítání vybudovat¹ přičemž se rozvíjely i metody nepřímých odhadů, které se staly po dlouhou dobu nezbytným nástrojem pro pochopení těchto změn. Spolu s jejich rozvojem se začaly stále častěji v demografii uplatňovat i výběrová šetření, která ale nejsou ze své podstaty schopna běžnou evidenci zcela nahradit. O to více překvapí nezáměr o zkvalitnění datové základny pro rozvojové země a další vývoj metod nepřímých odhadů.

Přednáška Griffitha Feeneyho byla obsahově rozdělena do šesti relativně samostatných bloků. Kromě možnosti rozvoje systémů běžné evidence v rozvojových státech se zabývala i následujícími tématy:

- Nepřesnosti ve vykazovaných pohlavně-věkových strukturách populace,
- Možnosti odhadu úrovně porodnosti z dat populačních cenů,
- Hodnocení kvality dat sčítání,
- Možnosti odhadu úrovně úmrtnosti z dat populačních cenů,
- Možnosti analýzy a získání dat v oblasti mezinárodní migrace.

Griffith Feeney se postupně věnoval každému z uvedených problematických okruhů demografie rozvojového světa. Své osobní postřehy doplňoval především motivy k zamyšlení, otázkami a v některých případech dodával i své zkušenosti nebo případně i kritické poznámky.

Prvním z přednesených témat byla problematika nepřesností ve vykazovaných pohlavně-věkových strukturách populací mnoha rozvojových zemí. G. Feeney upozornil, že v demografii jsou k dispozici nástroje pro možnou identifikaci nekonzistencí, nikoli však pro jejich korekci. Takže navzdory tomu, že před několika desetiletími se demografové pokoušeli takový korekční nástroj navrhnout (jde např. o metody vizualizace, přístup Demeny-Shortera představený již před cca 50 lety, Lutherovu „konzistentní korekci“, apod.), dodnes není žádný postup obecně uznáván a především využíván. V mnoha případech pak demografové pracují s věkově-pohlavními strukturami, u kterých lze předpokládat mnohdy významné nepřesnosti, většinou však tyto nepřesnosti nebývají jakkoli korigovány.

Pokračování na s. 4

¹ UN Principles and Recommendations for a Vital Statistics System (1953), UN Principles and Recommendations for Population and Housing Censuses (1958). V aktuální revizi dostupné na: <http://unstats.un.org/unsd/Demographic/standmeth/principles/default.htm>.

Běžná evidence a jiné související problémy demografie rozvojových zemí... (pokračování)

V rámci dalšího tematického okruhu, věnovanému možnostem nepřímého odhadu vývoje plodnosti, byla stručně rekapitulována především tzv. P/F Ratio Method (navržená W. Brassem okolo roku 1950). Výhodou této metody je především fakt, že pro odhad plodnosti stačí mít k dispozici data z populačního censu. Nevýhodou je však významný předpoklad konstantní plodnosti. V době formulace modelu (který byl navíc navržen pro využití v rozvojových státech) bylo ještě možné za jistých okolností tento předpoklad považovat za splnitelný. V současné době to již možné není. Ačkoli se někteří demografové v minulosti snažili přístup modifikovat (např. Zaba v roce 1981), dodnes není k dispozici obecně přijatý vhodný přístup k odhadu vývoje měř plodnosti.

V souvislosti s výše uvedeným přístupem pracujícím s daty ze sčítání lidu však bylo na místě věnovat pozornost samostatně také hodnocení kvality dat z tohoto zdroje. Griffith Feeney upozornil, že během posledních desetiletí v této oblasti zaznamenává několik hlavních tendencí: pokles kvality a kvantity tabulek v primárních výstupech ze sčítání, pokles kvality analytických výstupů ze sčítání a postupné stírání rozdílů mezi primárními a analytickými výstupy. Přednášející uvedl, že možné důvody lze vystopovat až na úroveň odborné přípravy statistiků na vysokých školách, ale význam má z jeho pohledu i nedostatečný popis postupů v rámci v UN Principles and Recommendations, nižší motivace a ocenění některých pracovníků podílejících se na průběhu sčítání a jeho zpracování, ale i nižší zájem samotných akademiků o tuto oblast výzkumu. Právě v tom G. Feeney spatřuje zásadní spojitost s nedostatečnou znalostí nepřímých metod odhadu a tím i s jejich nedostatečným rozvojem v posledních letech a desetiletích.

Max Planck Institut pro demografický výzkum

Foto: Klára Hulíková

nástroj jejího početního zjednodušení, jak bylo původně zamýšleno. Dochází tak k nekonzistenci mezi pochopením dané metody a interpretací výsledků, což stojí v cestě i dalšímu rozvoji metod v této oblasti.

Posledním okruhem zmíněným v rámci přednášky byla otázka mezinárodní migrace a možností její analýzy. Kromě toho, že G. Feeney upozornil na častou tendenci k přehlížení migrace jakoby ve stínu porodnosti a úmrtnosti, poznamenal také, že mnoho odborníků na tematiku migrace bohužel nemá příliš zkušeností s nepřímými metodami odhadu a naopak mnoho odborníků na nepřímé metody odhadu dostatečně nerozumí obsahové problematice migrace.

Z nastolených šesti problémových oblastí považuje sám Griffith Feeney za nejzávažnější nedostatek možných přístupů ke korekčním vychýlené nebo chybné věkově-pohlavní struktury populace. Přednáška neposkytovala odpovědi či řešení vznesených problémů, nicméně její největší přínos lze spatřovat mj. již jen v nastolení a jasném definování popsanych problematických okruhů. Je zřejmé, že demografický výzkum není možné omezovat jen na oblasti s kvalitní datovou základnou. Naopak, problematika rozvojového světa, stejně jako problematika dostupnosti kvalitních dat, neztrácí ze svého významu ani dnes. Stále se jedná o otázky, kterým by se měl demografický svět věnovat, a to i na úrovni významných demografických center. Může být tedy i k zamýšlení českých demografů, zda a jaký význam je otázkám demografie rozvojového světa věnován v rámci České republiky.

Max Planck Institut pro demografický výzkum

Foto: Klára Hulíková

Klára Hulíková, Olga Kurtinová

Pozvánka na XLV. konferenci České demografické společnosti

Česká demografická společnost
ve spolupráci s Katedrou demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy,
Katedrou demografie Fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze
a Českým statistickým úřadem
pořádá

XLV. konferenci na téma

Dlouhověkost – úspěch lidstva

Konference se uskuteční
27. května 2015
v prostorách Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze
(Velká geologická posluchárna).

Informace ke konferenci, včetně anotací jednotlivých příspěvků, získáte na adrese:

<https://sites.google.com/site/cdskonference2015>

Program konference

- 9:00 Registrace
9:30 Zahájení konference (*J. Rychtaříková*), Valné shromáždění ČDS

Blok 1

- 9:40 **Změny v délce života a "ztracené roky" v seniorské populaci České republiky a Francie v období 1950–2013**
Jitka Rychtaříková (PřF UK v Praze)
- 10:00 **Diferenciace naděje dožití a délky života ve zdraví: mezinárodní srovnání**
Radim Boháček, Laura Crespo, Pedro Mira, Joseph Pijoan-Mas (CERGE-EI, CEMFI)
- 10:20 **Nejpoužívanější metody vyrovnávání a extrapolace křivky úmrtnosti: Porovnání kvality odhadu na datech vybraných rozvinutých států**
Boris Burcin, Klára Hulíková, Tereza Pachlová, Dan Kašpar (PřF UK v Praze)
- 10:40 **Zdravé roky života: v akom zdraví zostarneme?**
Michal Katuša, Pavol Škápik (Štatistický úrad Slovenskej republiky)
- 11:00 **Disabilita a ztráta soběstačnosti ve vyšším věku**
Michala Lustigová (PřF UK v Praze)
- 11:20 Přestávka

Program konference (pokračování)

Blok 2

- 13:00 **K niektorým aspektom starnutia populácie Slovenska**
Branislav Šprocha (INFOSTAT – Výskumné demografické centrum)
- 13:20 **Predikcie vývoja normálnej dĺžky života na Slovensku**
Karol Pastor, Vladimír Vlk (FMFI UK Bratislava)
- 13:40 **Prevalence demence v populaci ČR: přístupy a kvantifikace**
Markéta Pechholdová, Kornélia Cséfalvaiová (FIS VŠE v Praze)
- 14:00 **Časování odchodu do starobního důchodu v České republice v souvislosti s prodlužováním délky lidského života**
Zdeňka Srnová, Jan Škorpík (PřF UK v Praze, MPSV ČR)
- 14:20 **Dlouhověkost – dar nebo prokletí?**
Zdeňka Michálková, Kateřina Klimešová, Dagmar Švedová (Klára pomáhá)
- 14:40 Přestávka

Blok 3

- 15:00 **Institucionální zabezpečení přípravy na stárnutí a Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí**
Marta Koucká (MPSV)
- 15:20 **Prodlužující se doba ekonomické aktivity v ČR v kontextu stárnutí obyvatelstva**
Ondřej Nývlt (FIS VŠE v Praze)
- 15:40 **Age Management jako nástroj uplatnění starších pracovníků na trhu práce**
Martina Miskolczi, Miriam Zbrženská (FIS VŠE v Praze, platforma Byznys pro společnost, fórum odpovědných firem)
- 16:00 **Hodnocení věkové přátelskosti městského prostředí a potenciální přesahy pro hodnocení využití potenciálu pro aktivní stárnutí na regionální úrovni (AAI)**
Lucie Vidovičová (FSS MU v Brně)
- 16:20 **Záměr Sdíleného seniorského bydlení v Brně jako příklad komunální inovativní politiky**
Eva Gregorová (Magistrát města Brna)
- 16:40 Ukončení konference

Po dobu trvání konference bude možné si prohlédnout posterovou sekci, která bude umístěna na panelech před posluchárnou, kde se konference bude konat.

Program konference (pokračování)

Posterová sekce

Dlouhověkost z pohledu zdanění v České republice

Jarmila Rybová, JČU v Českých Budějovicích

Preference českých pracujících seniorů s ohledem na přechod ze zaměstnání do důchodu

Lenka Bočková, Radim Boháček (FF UK v Praze, CERGE-EI)

Vědecké úspěchy lidstva a dlouhověkost jejich tvůrců

Kateřina Podolská (PřF UK v Praze)

Vývoj normální délky života v České republice v letech 1920–2013

Jana Langhamrová (VŠE v Praze)

Kdy začíná skutečné stáří?: strukturálně podmíněné nerovnosti v nástupu disability ve stáří

Marcela Petrová Kafková, Lucie Vidovičová (Ústav populačních studií, FSS MU v Brně)

Senioři starší 85 let podle výsledků SLDB 2001 a 2011

Tuháčková Pavla (ČSÚ, PřF UK)

Uplatňování konceptu "Person-centered healthcare" v kontextu demografické situace v ČR

Hana Konečná, Luděk Šídlo, Karolína Nováková (JČU v Českých Budějovicích, PřF UK v Praze, FSS MU Brno)

Víte, kde hledat příspěvky z předchozích konferencí ČDS?

2014: XLIV. konference „SČÍTÁNÍ A MY“

- <https://sites.google.com/site/cdskonference2014/program-konference>

2013: XLIII. konference „ZDRAVÍ – VÝZVY A RIZIKA“

- <https://sites.google.com/site/cdskonference2013/prispevky-z-konference>

2012: XLII. konference „ČR V EU A VE SVĚTĚ: SOCIOEKONOMICKÉ SOUVISLOSTI POPULAČNÍHO VÝVOJE“

- <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/konference/xlii.-konference-ceske-demograficke-spolecnosti/prispevky-z-xlii.-konference-cds-ke-stazeni>

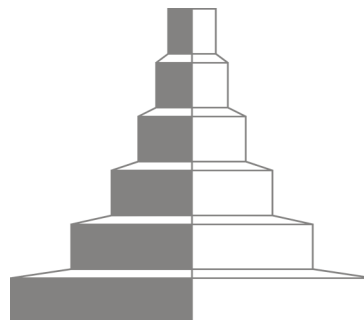
2011: XLI. konference „ČESKO A SLOVENSKO VE SPOLEČNÉM STÁTĚ A SAMOSTATNĚ, PODOBNOSTI A ODLIŠNOSTI“

- <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/konference/xli.-konference-ceske-demograficke-spolecnosti-1/prispevky-z-xli.-konference-cds-ke-stazeni>

Pozvánka na
Valné shromáždění České demografické společnosti,

které se bude konat **ve středu 27. května 2015 od 9.30 hodin**
v prostorách Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Albertov 6, Praha 2

Program: Zpráva o činnosti (*J. Rychtaříková*)
Zpráva o hospodaření (*K. Hulíková*)
Zpráva revizní komise (*O. Kurtinová, P. Wija*)
Volba mandátové a volební komise
Volba zapisovatele
Volba Hlavního výboru ČDS

**Výzva k nominování kandidátů
do Hlavního výboru České demografické společnosti**

Vyzýváme všechny členy České demografické společnosti k:
navrhování kandidátů do Hlavního výboru České demografické společnosti.

**Volby se uskuteční v rámci Valného shromáždění České demografické společnosti
27. května 2015 v průběhu XLV. konference ČDS**

Navrhování kandidátů je možné využít dva způsoby:

- 1) **elektronicky** – prostřednictvím [webového formuláře](#)
- 2) **písemně** na adresu sekretářky Společnosti (Jarmila Tesková, Albertov 6, 128 43 Praha 2)

Při nominaci je nutné třeba uvést jméno, příjmení a souhlas navrhovaného kandidáta, případně i název jeho pracoviště. **Nominace je možné navrhovat nejpozději do neděle 17. května 2015.**

Seznam všech kandidátů bude uveřejněn před konáním Valného shromáždění na stránkách Společnosti
<http://www.natur.cuni.cz/cds>

Máte-li zájem o zveřejnění informace o publikaci, která Vás zaujala, o semináři nebo konferenci, které připravujete, zašlete ji na adresu Společnosti. Zařadíme ji do dalšího čísla Zpravodaje, případně na internetové stránky Společnosti, jež se nalézají na adrese <http://www.natur.cuni.cz/cds>. Zpravodaj můžete dostávat e-mailem; stačí sdělit adresu sekretářce společnosti na adrese demodept@natur.cuni.cz.

Zpravodaj České demografické společnosti
Vydává Hlavní výbor České demografické společnosti, Albertov 6, 128 43 Praha 2 (demodept@natur.cuni.cz).

Redakční příprava a zabezpečení. Hlavní výbor ČDS
Odpovědná redaktorka čísla 65/2015: Ludmila Fialová; technická redakce: Luděk Šídlo

Neprodejné; vychází 3x ročně.

ISSN 1213-7480